

Reciklált regénytörténet

■ Szávai János: *Szenvedély és forma. Kalligram Kiadó, Pozsony 2011. 246 oldal, 2600 Ft*

Tiszteletreméltó érték, ha valaki – különösen a társadalom- és irodalomtudomány területén – évtizedek múlva is száz százalékgig vállalni tudja amit letett az asztalra. Mert közel két és fél évtized nagy idő, sőt, 1989-től mintha duplán számítanának az évek. Azóta Magyarországon lassanként polgárjogot kaptak, sőt egymást váltották a különböző elméleti irányzatok (addig a strukturalizmuson kívül az irodalomtudományok közegben más teóriák legfeljebb érdekességként voltak tálalva), nem is beszélve a szakirodalmi szövegek politikai-ideológiai értékítéleteiből lemerhető gyakori szerzői pálfordulásokról. De Szávai János munkájának melynek alcíme *Francia regénytörténet Voltaire-től Céline-ig*, és amelynek tizenkilenc tanulmányából tizenkettő már megjelent 1989-ben *Nagy francia regények* cím alatt, most is megállja a helyét (sőt, ez utóbbi kötet sem feltétlenül friss írásokat tartalmaz, találunk benne 1975-ös cikket is). A ferretti megállapítás a régi darabokra éppúgy vonatkozik, mint a mostaniakra: ha valaki, Szávai Jánosnak nincs igazán olyan állítása, amely – akár egyetértünk vele, akár nem – szakmai szempontból kirívóan elavultnak, ideológiaiul túlságosan megterheltnak tűnne, valamilyen politikai inkonferentszöveget fedezhetnénk fel benne.

Persze, ismétlem, huszonhárom év nagy idő, azóta történt egy s más, mára pedig még a teljesen vállalható szövegek is kicsit, egy egészen kicsit másképp rezonálnak. Esetünkben valahogy még csak nem is porosak lettek ezek a tanulmányok, erről szó sincs, csak talán más alkalmakkor jönnek igazán jól, más közönségnek szólnak. Nevezetesen most már nem annyira a szakmának, inkább lelkiismeretes diákoknak: emelt szintű érettségire tévőknek vagy a francia szak irodalomtörténeti vizsgáira készülőknek, esetleg a lelkes, és komolyabb alapműveltséggel rendelkező olvasónak. Akkoriban Todorov fantaszikrum-fogalmáról alig hallottak itthon, Barthes-ot is viszonylag kevesen forgatták, kevésbé voltak elérhetőek a francia irodalomkönyvek egyébként is mások, talán kevésbé textusközpontú tankönyvek voltak forgalomban), így talán nagyobbban szóltak Szávai regényelemzései. Most sem a hiány jellemzi őket (márhogy az újabb szakirodalom hiánya), mert jó őket olvasni, hasznos összefoglalások, érdekes elemzések kanonikus regényekről. (Csak néhány a kötelező olvasmányok közül: Montesquieu-tól a *Perzsa levelek*, Balzac-tól a *Goriot apó*, Flaubert-től a *Bovaryné*, Proust-tól *Az eltűnt idő nyomában*, Céline-től az *Utazás az éjszaka mélyére*, du Gard-tól a *Thibault-család*, Camus-tól a *Közöny*, az Alain Robbe-Grillet-életmű. Aztán erre épül rá mindaz, ami akkoriban inkább ízlés diktálta választás volt (és mint ilyen, kifejezetten szerencsés), nem a kötelező körhöz tartozott, például Malraux-tól a *Királyok teteje*. S különösen jól jöttek az azóta keletkezett, s ezt az azóta látszólag kissé megkövesedett anyagot mégiscsak megmozgató (s valljuk be, általában voltaképpen izgalmasabb) szövegek: a Céline-fordító, regényekbe és a másodlagos szövegekbe magát már sokszor „belevetítő” szerző külön-külön elméletei 2009-ből (Céline- naplójából), a komparatív szemléletű *Létezik-e fél-bűn?* (Chateaubriand-, Balzac-, Márai-, Pascal- és Dosztojevszkij-intertextusok), vagy egy viszonylag új, 1997-es regény, Modiano *Dora Brudere*. (A Maupassant novellisztikájáról szóló fejezet kissé kakukktojás, nem értem, miért és hogyan került bele a gyűjteménybe.)

Mindezt pedig úgy támasztja alá a bevezető műfaj történeti tanulmány melyhez csupán féloldalmi kiegészítést fűzött hozzá az újabb verzióban a szerző), hogy az elemzett művek architektuális kontextusa is rendszeresen kirajzolódik. Nemcsak ez tartja össze azonban a kötetet, hanem még valami, ami nagyon bizonytalanul körülrajzolható, ámde megkérdőjelezhetetlenül ott gomolyog valahogy az egymás után sorakozó, s egyenlőre is szövegközpontú, a motívumokra odafigyelő interpretációk többsége mögött: egyfajta etikai hozzáállás, legyen szó akár szerzőről (íróról például Céline), akár a regény világáról s a szereplőiről. Egyik legeredetibb megfogalmazása ennek az a Kunderától átvett megjegyzés az európai regénytörténettel kapcsolatban, amely egyik legfontosabb láncszemének Proust hétkötetes művét tekinti: „a regény egyedülálló joga, hogy fölfedezze azt, amit kizárólag csak a regény fedezhet föl. Az a regény, mely nem képes fölfedezni a lét valamely addig ismeretlen darabkáját, erkölcstelen.”

Még egy zárójeles megjegyzés. Ilyesmért ritkán szoktam dohogni, de ez most nagyon szemet szúr: a kötetre igencsak ráfért volna még egy korrektúra.